

TENDINȚE GRAMATICALE ȘI SEMANTICE ÎN STRUCTURA FRAZELOR FORMATE PRIN SUBORDONATE

Belinschi Elena, dr. conf.,
(Universitatea de Stat "Alec Russo", Bălți)

Componentele sintactice ale frazelor formate prin subordonate (FfS) constituie *propoziții* care, având roluri diferite, se clasifică după două criterii: a) după *conținutul* exprimat (numite principale și secundare); b) după *raportul* sintactic stabilit între ele (numite regente și subordonate. [1; p. 271-273]

Din punctul de vedere al modului cum este marcată gramatical dependența semantică, lingvistul S. Stati, printr-o clasificare amplă efectuată în repetate rânduri, și mai exacte și chiar revăzute, dovedește că propozițiile (și principale și secundare, și regente și subordonate) se grupează în trei categorii [2; p.141-149]:

- a. cu valoare gramaticală autonomă, numite propoziții autosemantice: *A-nceput de ieri să cadă/ Cîte-un fulg,^{1/} acum a stat.^{2/}* - G. Coșbuc;
- b. cu valoare gramaticală dependentă, numite sinesemantice: *Lumea-i/^{1/} cum este^{2/}* - M. Eminescu; și
- c. propoziții care, fără să-și schimbe alcătuirea sau intonația, pot apărea ca autonome din punctul de vedere al sensului(al valorii gramaticale), dar și ca dependente – în funcție de ambianța sintactică. (Să comparăm: *Ce? Dorești/ să vii la mine?/* și în dialog, X:- *Mîine voi fi la dumneata!* Y:- *Să vii la mine ?!* E clar că propoziția *să vii la mine* în primul exemplu este sinesemantică (depinde de verbul regent *dorești* și e o subordonată completivă directă), în exemplu al doilea este o propoziție autosemantică). Propozițiile din grupa a treia sunt numite heterosemantice.

Din literatura științifică parcursă se poate observa, fără nici un efort, că și clasificările, și terminologia sintactică au nevoie de anumite ameliorări (*Gramatica uzuală...nu face distincție între „secundară” și „subordonată”*. *Aici găsim că propozițiile în frază, conform „gradului lor de independență, sunt de două feluri: principale și secundare sau*

subordonate”[3; p. 287]. Ținând cont de părerea lingv. Gh. Bulgăr, „principalele au înțeles singure și pot fi independente și regente. Prin opoziție subordonatele depind de o principală sau de o regentă (care poate fi subordonată și ea)” [4; p. 92]. În continuare, se afirmă că subordonatele „se mai numesc secundare, căci sunt întregite prin regenta lor”[Idem]. Fără a supune unei analize cât de cât utilizarea acestor termeni, Gh. D. Trandafir definește propozițiile: „o propoziție care nu depinde gramatical de alta se numește principală... Propoziția care depinde gramatical de altă propoziție se numește subordonată sau dependentă” [5; p.69] .

În ceea ce privește discuția secundară/ subordonată, Gh. Trandafir, făcând trimitere la Gramatica Academiei, la Al. Graur și la I. Iordan, afirmă: „Pentru unii lingviști termenul de secundară este echivalent cu cel de subordonare (Gramatica și A. Graur), iar pentru alții este mai cuprinzător” (e vorba de acad. I. Iordan). Autorul își expune, în continuare, și părerea sa: „Considerăm că sferile noțiunilor de *propoziție subordonată* și *propoziție secundară* sunt identice: toate secundarele sunt subordonate și invers”. [5; p. 70].

Pornind de la contribuția prof. Victor N. Mighirin în domeniul evoluției FfS și apreciind importanța semanticii la analiza tipurilor de subordonate, constatăm câtă valoare lexico-gramaticală conținea afirmația Domniei Sale: „Prin semantică sintactică a frazelor formate prin subordonare înțelegem condițiile raporturilor logico-semantice dintre componentele frazelor și particularitățile de formare a frazelor, dictate de: structura frazei, tipul de relație și elementele de conexiune ale subordonatelor”[6 a; p. 66].

Vom semnala că, printre multitudinea de opinii, de o mare pondere este opinia savantului Gh. Constantinescu-Dobridor, care, urmărind facilitatea studierii și efectuării distincției nete: principală/ secundară, conchide că propozițiile principale dispun de două posibilități de relație semantică; ele pot fi autosemantice și sinesemantice. Pe când propozițiile secundare sunt numai sinesemantice, „nu dispun de suficiență și autonomie semantică, ele depind din punct de vedere semantic de alte propoziții din frază”. [1; p. 275-276].

Divergențele de opinii în această privință au drept urmare vastitatea realității avute în vedere atunci când operația de identificare a unui tip de propoziții se referă la confuzia acestora cu alte tipuri de subordonate. Structura unor fraze cu subordonate necircumstanțiale (subiective, predicative, atributive, completive), în regenta cărora apare un corelator, urmează a fi supuse unor aprige discuții [7;p. 91-123]. Deși în lucrările de gramatică (monografii, manuale, articole) se vorbește de FfS în care sunt

prezente jonctivele (relatorii) subordonatei și elementele corelative (corelatorii) din regentă, dificultățile rezolvării pun la dubiu tipul de subordonată: *Cine-nvață/ acela știe/*. – Proverb (subiectivă/ atributivă/ apozitivă/ reluată?); *Ce înveți la tinerețe/, aceea știi la bătrînețe/*. – Proverb (completivă/ atributivă/ apozitivă/ reluată?).

Prezența corelativelor în regentă „asigură interpretarea sintactică a bazei în raport cu o unitate regentă”[8; p. 98]. În acest caz, afirmă P. Cesnokov [9; p. 160-162], „corelatorul posibil devine ca un reduplicator al jonctivului, adică unul și același component structural se prezintă în forma a două unități materiale”. Între relator și corelator „se stabilește o legătură obligatorie, atât în plan semantic prin coreferențialitate, cât și în plan gramatical, prin reproducerea de către corelator a trăsăturilor morfologice și sintactice ale relatorului: *cine.../acela; cui.../a celuiia; pe cine.../pe acela*.[10; p. 81]

Pe urmele celor studiate vom conchide: a) în clasificarea propozițiilor unei FfS calitatea semantică servește ca reper sau indici ai valorii semantice la nivelul de analiză sintactică; b) studiul combinării indicilor gramaticali și semantici ne-a fost sugerat de faptul că numai integral discutate se poate ajunge la o interpretare justă a tipului de subordonată; c) menționînd și concluzia prilejuită de relecturarea atentă a articolului semnat de prof. V. Mîghirin, rezultă că „anume corelatorul ajută jonctivul să indice funcția sintactică a subordonatei...” și cu ajutorul corelativului, „ce poartă accent logic, se evidențiază conținutul propoziției subordonate” [6 b; p. 91, p.96]

Referințe bibliografice

1. Constantinescu – Dobridor, Gh., *Sintaxa limbii române*.- București: Editura științifică, 1997.
2. Stati, Sorin, *Dependența semantică a propozițiilor și rolul lor sintactic// Studii de gramatică, vol. II, - București, 1957.*
3. *Gramatica uzuală a limbii române*. - Chișinău: Litera Educațional, 2000.
4. Bulgăr, Gh., *Limba română. Sintaxa și stilistică*, - București: Editura Didactică și Pedagogică, 1968.
5. Trandafir, Gh., *Probleme controversate de gramatică a limbii române actuale*, - Craiova: Scrisul Românesc, 1982.
6. Мигирин В. Н., а) К вопросу об эволюции придаточного предложения (развёрнутого члена главного предложения)// Известия Крымского педагогического института им. М.В.Фрунзе, Т. XIV, кафедра Русского языка, - Симферополь: Крымиздат, 1949;
б) Соотносительные слова, tot acolo.

7. Mățaș, N., Problemele dificile de analiză gramaticală, - Chișinău: Lumina, 1978.
8. Joian, Maria Emilia, Limba Română. Probleme de sintaxă, - București: Editura Recif, 1995.
9. Чесноков П. В., О структурно-семантической классификации сложноподчинённых предложений.// Вопросы грамматики русского языка. - Ленинград, 1971.
10. Diaconescu, Ion., Corelația în limba română actuală.// Cursurile de vară și colocviile științifice, - București, 1993.